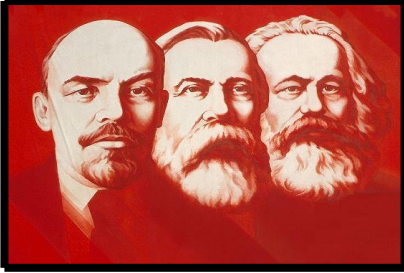

İdeoloji, Teori... Marksizm

İçeriği Yazan: [Bekir AYDOĞAN](#) [1] Zaman: Salı, 09/08/2011 - 10:10

Yazar: Bekir AYDOĞAN

“Komünist devriminin korkusuyla titresin egemen sınıflar. Proleterlerin zincirlerinden başka yitirecekleri şeyi yoktur ama, bir dünya vardır kazanacakları. Bütün ülkelerin proleterleri, birleşin!” Karl Marx ve Friedrich Engels 1848'in şubat ayında burjuvaziye ilan ettikleri savaşı Komünist Manifesto'da bu parolayla duyurmuşlardı.

Karl Marx'ın, Marksizmin temel yapısını oluşturan ve bilim tarihine en önemli katkılarından biri olan **“Gelmış geçmiş bütün toplumların tarihi sınıf savaşları tarihidir”**(1) şeklinde sunduğu, ancak bu savaşları doğuran eşitsizlikleri de kendi içinde **“köklerini iktisadi hayatın yapısında ve normal işleminde bulan ve çağın toplumsal ve hukuki kurumlarıyla muhafaza edilerek keskinleştirilen bir toplumsal eşitsizlik türü”**(2) olarak adlandırdığı düşüncesi; ilkel toplumlardan başlayarak tarihin tüm dönemlerinde üretim araçları üzerinde hak sahibi olanlar ve bu haktan yoksun olup emeğiyle geçinenler arasında temelinde mülkiyet eşitsizliğinin var olduğunu iddia ettikleri sınıfsal savaş önelemeye ilişkin bir teoridir.

Günümüzde Marx'ın düşüncelerinden esinlenen; siyasi, ekonomik ve felsefi alanda toplumca önder olarak kabul gören birçok insan, Marksizmi bir ideoloji haline getirmiş ve özgün yapısını bozarak onu eleştirilmez bir hale evirmiştir. Bu noktada teori ve ideoloji arasındaki ayrımı fark etmeli ve her ikisinin bilimselliğini de görebilmeliyiz. Teori; kuramdır, temeli bilim olan, ölçülebilir kuralları olan ve eleştiriye dayanan, eleştiriyle yol alan ve bundan dolayı sürekli geliştirilebilir de olandır. “ideoloji adını verdiğimiz fikir kümeleri bu noktada çok daha kaypak. Formel işlemlerle zorunlu bağıntısı yok. İdeolojinin de kendi içinde bir mantığı var; fakat bu mantık formel mantık değil, duyguların veya şekillenmemiş arayışların mantığı.”(3) Zaten “Marx ideoloji kavramını “yanlı fikir” anlamında kullanmıştı. “Alman İdeolojisi” adındaki kitabında, bu yanlılığın, devrin Alman düşünürlerini ne kadar etkilediğini göstermeye çalışmıştı. Bunun yanında, Marx'ın kendisinin de sosyal realite hakkında görüşleri vardı. Marx, bu fikirlerine “ideoloji” dememişti. Marx, Marksizme bir ideoloji olarak bakmamıştı. Ona göre Marksizm dünyayı doğru algılamayı mümkün kılan araçtı. Marx'ın **“Marxist değilim”** deyişini böyle anlamak gerek: Marx kendi görüşünün sonradan çıkan bir tabirle bir “izm” olmadığı kanısındaydı.”(4)

Marx'ın, Marksizmi bir hayat görüşü olarak kabul ettiğini söyledik ve ideoloji kavramını olumlu bir çağrışımında kullanmadığını belirttik. Burada kendisinden sonraki sosyalist düşünce önderlerinin bu konuya bakışlarını da sunmamız gerekir. Nitekim Lenin'in 1902 yılında çıkan “Ne Yapmalıdır” adlı eserinde **“Hareketlerinin süreci içinde işçi yığınlarının kendilerinin bağımsız bir ideoloji formüle etmeleri söz konusu olmadığına göre yapılacak tek şey, ya burjuva ya da sosyalist ideoloji arasında seçim yapmaktır. Başka yol yoktur.”**(5) şeklindeki görüşleri, Marksizme bakış açısını ve onu burjuva (kapitalizm) ile aynı kefeye koyduğunu gösterir. Öte yandan eserin yazıldığı dönemde hâkim olan siyasal ve sosyal hareketlenmeler, fabrikalarda çalışan çok sayıda işçi, açılan siyasi partiler ve kurulan örgütlerin Marksizmi bir öğretiye dönüştürmesi Marx'ın teorisinin Stalin ile başlayan dönemde içinin boşaltılacağına bir göstergesiydi. **Stalinizm** olarak da bilinen bu dönemki politikalar Marksizmi eleştirel-teori boyutundan Stalinist otokrasiyi meşrulaştıran ve dayatan resmi bir ideoloji haline getirmiş ve deforme etmiştir. Fikret Başkaya'nın söylemiyle **“Stalinist otokrasi, onun boğucu dikta rejimi sosyalizm sayılıyorsa, kişinin ona hayran olması işin doğası gereğidir. Stalinist olmak**

rahatlatıcı bir şey. Bütün sorunlar orada çözülmüş veya çözüme yoluna girmişse, tüm sorunların çözümünün anahtarı eldeyse, düşünmeye, okumaya, araştırmaya, şüphe etmeye de gerek kalmaz tabii."

Marksizmin; Alman felsefesi, Fransız ütöpik sosyalizmi ve İngiliz ekonomi-politiği üzerine geniş bir eleştirisi olmuş ve Marx, devrinin önde giden bu üç düşünce yapısından diyalektik materyalizmi ve onun tarihsel alandaki çalışması olan tarihsel materyalizmi çıkarmıştır. Marxist görüşü Edmund Wilson'un deyiimiyle bir ağaca benzetebiliriz. *"Öyle bir ağaç ki, kökleri üretim yöntemleri, gövdesi toplumsal ilişkiler, dalları ya da üst yapısı hukuk, siyasa, felsefe, din ve sanattır. İşte bu üst yapının gövdeyle ve köklerle ilişkisi yapraklarda gizlenmektedir. Üst yapının bu yüce bölümlerinin her biri- hukuk, felsefe, siyasa, vesaire- her daim ekonomik çıkara tutturulmuş bağdan kendini kurtarıp, sınıf taraf tutarlığından ayrı ve üstelik çalışmaları da ekonomik ilişkisi bakımından son derece karmaşık ve dolaylı bir profesyonel grup geliştirme eğilimindedir. Bu gruplar doğrudan doğruya birbirlerini ve hatta toplumsal ekonomik temeli etkileyebilirler."*(6) Marx, tarihte belirleyici etkenin üretim ilişkileri olduğunu savunur; ancak süregelen sınıf savaşları sonucunda doğan politik sonuçlar gereği üst yapı öğeleri, savaşı kazanan tarafça düzenlenen anayasalar, dinsel görüşler en başından beri devam eden sınıf savaşının gidişi üzerinde etki yapmaktadır. Bu etkinin her bir üst yapıdan geldiğini düşünürsek; yoğun bir etkileşim doğacaktır ve bazen ekonomik koşullar göz ardı edilecektir.

Marksizmde ekonomik koşulların, insanların faaliyetlerinde birincil koşul olduğunu ve bunun da diyalektik yöntemle ilerlediğini biliriz. Diyalektik tarihte eski bir kavram olup; Heraklitos, Sokrates, Eflatun, Aristoteles ve daha yakın dönemlerden Kant, Feurbach, Hegel ve tabii Marx ile Engels'e kadar düşünürlerin kendi çizgilerinde günümüze kadar taşınmıştır. *"Marx ve Engels'in sözünü ettikleri diyalektik, Sokrates'in tartışma yöntemi değil, Hegel'in ortaya attığı bir değişim ilkesidir. Eflatun'un kullandığı "diyalektik", iki karşıt demeci uzlaştırma yolundan gerçeğe erişme tekniğidir. Hegel'in "diyalektik"i ise, gene çelişme ve uzlaşmayı kapsamakla birlikte, Hegel'in sanısınca, sadece mantık süreçlerinde değil, aynı zamanda doğa dünyası ve insanlık tarihi süreçlerinde de işleyen bir yasadır. Dünya durmadan değişiyor, der Hegel; ama bu değişmelerde örnek bir yan var, o da şu; Bunların hepsi de üç evreli bir çevrimden geçmek zorunda."*(7)

Şüphesiz bu isimler içerisinde Hegel'in Marx için ayrı bir önemi vardı; çünkü o *"Benim diyalektik metodum, temelinde, Hegel'inkinden yalnız farklı değil; fakat onun düpedüz tam karşıtıdır. Hegel için insan beyninin yaşama süreci, yani düşünme süreci, -Hegel bunu 'idee' adı altında hatta kendi başına bağımsız bir özneye dönüştürür- gerçek olanın, gerçek dünyanın yaratıcısı, mimarıdır; gerçek olan, gerçek dünya, 'idee'nin sadece dışsal görünüş şeklidir. Benim için, bunun tam zıddına 'idee'el olan, gerçek olanın, maddi dünyanın, insan kafasındaki yansımasından ve düşünce şekline girmesinden, gerçek dünyanın düşüncemizde yansımış şeklinden başka bir şey değildir. Mistik kabuk içinde rasyonel özü bulmak için, onun tersine çevrilmesi, ayakları üstünde durdurulması gerekir"*(8) diyerek, Hegel'in diyalektiğini baş aşağı dururken ayakları üzerinde doğrulttuğunu iddia etmiştir.

Hegel'e göre diyalektik hareket düşüncenin mantıksal olarak kendi kendisini açmasıdır. Doğadaki ilerlemeye teolojik olarak yaklaşan Hegel, Mutlak Zihin -Geist / Tin/ Ruh- adını verdiği düşüncüyü tez olarak alır, bu düşüncenin gerçekleşmesi için gerekli olan alan da doğadır; ki burada doğaya da antitez demektedir. Bu iki zıt kavramın çatışmasından da sentez doğar. Hegel, tarih boyunca süregelen varlığın ve düşüncenin kaynağı hakkındaki çalışmalara farklı bir boyut kazandırmış ve ikisinin de tek bir'den geldiğini, onun da akıl olduğunu söylemiştir. Mutlak Zihin olarak yaratıcı gücü baz alırken, onun dinamizminden bahseder ve evreni, amaçlarını ve hedeflerini gerçekleştirdiği bir evrim süreci olarak görür. Zaten bu da diyalektik adını verdiği üçlü mekanizmanın bir sürecidir. Bir yöntem olarak incelediğimizde "bunların birincisi olan tez; birleştirme ve olumlama sürecidir; ikincisi antitez, tezdin kopma ve onu yadsıma sürecidir; üçüncüsü ise tezi antitezle uzlaştıran yeni bir birleştirmedir, adına sentez denir. Bu çevrimler dünyayı bulduğu halde koyan düpedüz tekrarlamalar değildir: sentez her zaman için, tezin ötesinde bir ilerlemedir; çünkü antitez, "daha üstün" bir birleştirimle hem tezin, hem de antitezin en iyi yanlarını yan yana getirir. Marx'la Engels bu ilkeyi devrıldılar; yalnız, Hegel gibi değil, geleceğe aşırıdılar bu ilkeyi. Onlarca, tez, aslında dağılan feodal rejimin içinden çıkma bir birleştirme olan burjuva toplumuydu; antitez ise, aslında çağdaş sanayinin doğurduğu, ama uzmanlaşma ve körlenme yüzünden çağdaş toplumun ana yapısından kopmuş ve er geç ona karşı dönecek olan proleteriyadır. Sentez de işçi sınıfıyla mal sahibi ve işveren sınıfların çatışmasından ve sanayinin işçi sınıfınca devralınmasından oluşacak ve bütün insanlığın çıkarlarını uyumlandığı için daha üstün bir birlik demek olan komünist toplumdur."(9)

Girişte değindiğimiz alt/üst yapı kavramlarını biraz daha açmalı ve Marksizmin tarihsel determinizm ilkesini neden sadece ekonomiye bağladığını incelemeliyiz. Marksizm’de “toplumsal olgular arasında “neden” olabilme ayrıcalığı, yalnız ekonomik olgularla sınırlıdır; öteki toplumsal olgular, örneğin dinsel, ahlaksal, sanatsal, siyasal, dilsel, akılsal olgular, asla “neden” olamazlar, yalnız “sonuç” olabilirler. Bundan dolayı da Marx’a göre ekonomik olguların dışında olan bütün toplumsal olgular, “gölge olgular” niteliğindedir. Bir şeyin “gölge olgu” olması, başka şeyler üzerinde hiçbir etkisi bulunmaması demektir.”(10)

“Marx, Hegel’in “ruh”u yerine maddeyi ve maddesel ve ekonomik çıkarları koymuştur.”(11) Engels’e göre; Hegel felsefesinin sınıf savaşlarını tanımaması, üretim ve ekonomik ilişkileri, uygarlık tarihinin ikincil öğeleri olarak kabul etmesi Hegel idealizminin hatasıydı. Marx’a göre; “İnsanlar toplumsal üretim içinde, zorunlu ve iradelerinden bağımsız olan belirli birtakım ilişkilere girerler; bu üretim ilişkilerini, üretim ilişkilerinin toplamı da toplumun ekonomik yapısını meydana getirir. İşte toplumsal bilincin belirli biçimlerini karşılayan kanun ve politik üst yapılar hep bu gerçek temel üzerine kurulmuştur. Maddi hayattaki üretim biçimi politik tinsel yani manevi toplumsal oluşumların genel karakterini belirtir. İnsanların bilinci geçim yolunu belirtmez, tam tersine geçim yolu onların bilincini belirtir.”(12)

Marx ve Engels, Hegel’in diyalektik ilkesini geleceğe uyarladıkları gibi “tarihsel materyalizm” adı altında ilk insandan beri toplumu başlıca üretim tiplerinde tanımlamışlardır. Bunlar; ilkel komün toplum, kölecilik, serflik/feodalizm, burjuvazi, kapitalizm ve komünizmin ilk aşaması olan sosyalizmdir. “İlk komün ya da ilkel sınıfsal toplumda; insanların insan sürülerinden ibaret oldukları, yani grup grup ormanlarda meyve topluyor, avlanıyor veya nehirlerin kenarında balık avlıyor oldukları dönemde özel mülkiyete ihtiyacı yoktu. Çünkü üretim kaynağı doğaydı ve üretim herkesin eli altındaydı; orman ve deniz, meyve, av, balık, et ve deri üretiyordu, üstelik bu üretim herkesin ihtiyacından fazlaydı. Diğer taraftan, üretim araçları ya yoktu veya herkesin kendisinin yapabileceği ve sahip olabileceği basit seviyedeydi. Bundan dolayı ne üretim kaynakları, ne de üretim araçları bir kısım bireylerin tekelinde idi; sosyal ve ortak mülkiyet (komün) söz konusuydu. Ekonomik üretim, doğanın kucağındaki avcılık aşamasından tarım aşamasına geçti. Tarım özel bir teknik olduğu, özel üretim araçları istediği, özellikle de üretim kaynakları sınırlı ve özel noktalarda bulunduğu, üstelik bunları da tarıma hazır hale getirmek icap ettiği için özel mülkiyet başladı.

Avcılık işinin yeterli olduğu önceki devrenin tersine burada aldatma ve gasbetmek için zekâ ve güç zorunluluk haline gelmişti. Topraklar bir grubun tekeline girmekte, diğer grup da çizginin dışında kalmaktaydı. Onlar iş gücüne ihtiyaç duymaktaydı, bunlar da ekmeğe. Kölelik başlamıştı. İlk kez olarak, tek tip toplum iki tip topluma dönüşmekte ve sınıf ortaya çıkmaktaydı. Bu dönüşüm; işin bölünmesi, sınıfın oluşması ve sonuçta da çelişki, çatışma, zulüm aldatma, açığözlülük, gasp, fazla beklenti, fakirlik, aşağılanma, hırsızlık, korku, dalkavukluk, kin, soyluluk, rekabet, hırs, mal yığma, sömürü ve binlerce hastalık, ahlaki fesat ve sosyal çelişkiyi meydana getirmiştir.”(13)

Kölelik aşamasından sonra daha ileri bir sınıfsal ilişki düzeyine, feodalizme/serfliğe geçiş olmuştur. Sahibinin köleye bir hayvan, eşya seviyesinde hak tanıdığı, onu öldürme, yavrulatma, çocuklarına da efendilik yapma ve ziraat alanıyla birlikte alıp satma hakkına sahip olduğu dönemdir. Soylular, serfler üzerinde egemen durumdadır ve zanaatçılar tarafından biriktirilen küçük sermayeler, kentlerde köylerdeki yapılanmaya benzer ilişkiler geliştirmiştir. Bu süreç batıda haçlı savaşları sonrası feodallerin eski gücünü yitirmesi ve meslek sahibi, şehirli tüccar sınıfının gelişmesiyle; krallık devletlerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

İş bölümündeki ayırım ve ziraat dışı uğraşları olan; ticaret yapan sınıfın doğuşu, ticaretin farklı kentlere, kıtalara yayılmasına sebep olmuş; zamanla makine üretimine geçilip çeşitli meslek alanlarında uzmanlaşmalar kazanılmıştır. Giderek gelişen burjuva artık üretiyor, kazanıyor ve feodal beylerin hüküm sürdüğü köylü yaşama bağlı olma zorunluluğunu aşıyordu. Zenginleşen, servet sahibi olan, güçlenen şehirli tacirler “burjuva” adı altında “orta sınıf” oluyor ve içi boşaltılan feodalin yerine geçip onu kesin bir darbeye tarihten siliyordu.

Artık para ile iş gören burjuvazide sanayi, el işlerinin yerini iyice alıp, ekonomiyi evrenselleştirmiş, sonunda büyük sanayi, bütün uluslarda çıkarları aynı olan bir sınıf doğurmuştur. Lenin’e göre “kapitalizm, eski üretim yollarını ortadan kaldırıp üretici güçler geliştirdiği için ileridir; ama aynı

zamanda, gelişimin belirli bir evresinde üretici güçlerin gelişmesini geciktirir. Kapitalizm, işçileri geliştirir, örgütler ve disiplin içine sokar ve yine kapitalizm işçileri ezer, baskı altına alır, yozlaşmaya ve yoksulluğa yol açar. Kapitalizm kendi mezarını kazar, yeni bir sistemin unsurlarını yaratır, ama aynı zamanda da bu bireysel unsurlar, bir “sıçrama” olmadığı takdirde, olayların gidişini değiştiremez ve sermayenin egemenliğini etkileyemezler.”(14)

Bu modern devrede sanayi sanatkârın tarih boyunca kol gücünden ibaret olan üretimini; bilginin, düşüncenin makinedeki yansıması olarak geniş sermayeler gerektiren yaygın üretime taşımış ve burjuva dönemindeki küçük bütçeli, dağınık sermayedarların aksine kurulacak fabrikaların, alınacak makinelerin, çalıştırılacak işçilerin ve piyasadaki rekabetin önüne geçmek adına öngörülen teknik devrimlerin odağında sağlam kapitaller arzulatmıştır. Öyle ki; küçük bir şehirde birbirleriyle aynı işi üreten yüzlerce tüccar bulunurken; yüksek nüfuslu, gelişmiş sanayili ve kentleşmesini tamamlamış bir şehirde bu sayı beş-on kişiyi geçmez. Çünkü bu kişiler piyasadaki birçok alanda sürekli artan sermayeleriyle talep edilen her şeyi üretir ve bunun devamı için sermaye birikimlerini katlarlar, bu da onlar dışında küçük tüccarların zamanla yok olmasına sebep olur. Marx'ın tez olarak aldığı klasik sermayedarların en belirgin özelliklerinden ikisi; fazla ve çabuk üretim şeklidir. Onlar uzun vadeli planların aksine, gelecekteki çıkarlarına zarar vermelerine rağmen en kısa sürede kâr elde edecekleri ticaret arayışlarına girişirler. Fazla rekabet ve kâr çizgisindeki bu hareket; devamında emek sömürsünü doğurmuş ve kapitalizmin en başında üretim araçları mülkiyetinden yoksun bıraktığı işçileri, emeğinden başka satacak hiçbir şeyi kalmayacak duruma getirmiştir. Artık emekçi ürettiği değil mal olduğu değeri elde eder; proleterya kendi uğraşını, çalışma saatlerini satarken sermayedar işçi sınıfının sırtından ona verdiği değer çok daha büyük kısmını kazanır. Bu noktada John Locke, Adam Smith, David Ricardo gibi birçok eko-politikçinin de kullandığı ve Marx'la beraber kapitalizmin birer eleştirisi niteliği taşıyan emek-değer ve Marx'ın türettiği artık-değer kavramları önümüze çıkacaktır.

Emek-değer teorisine göre üretilen bir malın değeri o mal için harcanan emekle, metayla açıklanabilir. Meta kelimesi ise kendisinden başka ürün ya da hizmetler elde etmek için üretilen ürün ve hizmetlerin genel adıdır. Bir ürün ya da hizmetin meta olabilmesi için kullanım değeri ve değişim değeri olması gerekir. Bir meta için kullanılabilirlik onun değerini artıracaktır; mesela bir çantanın yükümüzü taşır ve hafifletir olması onun kullanım değerini etkiler, tıpkı çantaya gereksinim duymadan yükünü farklı araçlarla taşıyan bir insanın ona biçtiği değer gibi. Değişim değeri ise bir metanın diğer metalarla ilişkisini anlatır. Bir kutu şeker ile bir kilo üzümü alabiliyorsak, bu bir kutu şekerin değişim değerinin bir kilo üzüm olduğunu gösterir. Peki, tüm bu değişkenlerin belirlenmesindeki başat unsur nedir? Tabii ki akla gelen “arz - talep” kavramıdır ki; bu kavram da değer değişimlerini ve dengesini emek-değer kavramının kendisinden alır. Bir metanın üretilmesi için gerekli emek zamanı ve metanın kolay bulunurluğu belirleyicidir. Burada bir tüccarın gerçek değişim değeri bire bir olan bir metayı bire beş gibi bir oranla satması ve bundan elde ettiği kârı da bu kazancını artırmakta ve korumakta kullanması; bize bir kapitalistin bir işçinin iki saatlik emeğinden doğan ürünü, üzerine eklediği kâr miktarıyla birlikte bu ürünü aynı işçiye ancak on saatlik bir emekle değiştireceği anlamına gelir. İşte bu bize Marx'ın sürekli üzerinde durduğu artık (fazla) - değer teorisini anlatır. Emek gücünün zorunlu olarak ürünün ötesinde belirli bir ücret ile satın alınarak fazladan üretim yapılmasıdır. İşçiye yalnızca yaşaması için gerekli olan ürün verilir, artık değere ise el konulur. Artık değere kimin el koyduğu, sonra neye dönüştüğü toplumun bir sorunudur. Emekle ürün arasındaki bu fark, kâr olarak kapitalist sınıfa akar ve bu da sermayedarlar arasında azılı bir rekabetin doğmasına sebep olur. Kapitalistler gittikçe daha da güçlenerek rakiplerini piyasada saf dışı ederken, bu rekabet kapitalistlerin bir kısmını zamanla piyasada çalışan işçi sınıfının arasına iter. Devamlı geçim düzeyinde kalan ve kendisine eklenen eski kapitalistlerle çoğalan proleterya; Marx'ın diyalektik materyalizm düşüncesi içerisinde tez olarak aldığı kapitalizmden karşı tez olarak doğar, büyür ve zamanla feodalizm içinden yükselen burjuva gibi kapitalizmin kucağından sıçrayarak egemenliğini diyalektiğin sentez kavramına işaret olan komünizm yolundaki ilk adımı ile, Sosyalizm adıyla ilan eder.

Marksizmin genel kavramlarından bahsederken “yabancılaşma” kavramını da ele almamız gerekecektir. İlk olarak J. J. Rousseau'nun “Toplum Sözleşmesi”nde dile getirdiği, sonrasında Hegel ve Feurbach tarafından üzerinde durulan bu kavram, Marx ile birlikte farklı bir şekil almıştır. O, “emeğin yabancılaşması” diyerek kelimeye iktisadi bir anlam katmış ve “Emeğin ürettiği nesne, onun ürünü, yabancı bir varlık olarak, üreticiden bağımsız bir erk olarak, ona karşı koyar.”(15) derken emeğin üreticisi olan işçiye sermayedarın egemenliğindeki metanın yabancı bir nesne gibi geri döndüğünü

anlatır. Marx'a göre "işçi kendi emeği içinde kendini ne kadar dışlaştırırsa, kendi karşısında yarattığı yabancı, nesnel dünya o kadar erkli bir duruma gelir. İktisat yasalarına göre, işçi ürettikçe, az tüketen nesnesi olur. Ne kadar çok değer yaratırsa, kendisi o kadar değerden düşer ve saygınlığı azalır." (16) Marx, emeğin yabancılaşması konusunda işçinin emeğine bu denli yabancılaşmasının onun dışında birilerine, kapitalist düzenin sahiplerine yaradığını anlatır. "Eğer emek ürünü işçiye ilişkin değilse, eğer bu ürün işçi karşısında yabancı bir erk ise, bu ancak o ürün işçi dışında bir başka insana ilişkin olduğu için olanaklıdır. Eğer işçinin etkinliği onun için bir işkence ise, bir başkasının zevki ve bir başkası için yaşama sevinci olmalıdır. İnsan üzerindeki bu yabancı erk, ne tanrılar olabilir, ne de doğa; ancak insanın kendisidir bu." (17)

Marx'a göre üretim gücünün burjuvazinin elinden alınması görüldüğü kadar kolay değildir. Çünkü onların ellerinde çok güçlü bir silah olarak din vardır. Marx, Hegel'in "Hukuk Felsefesinin Eleştirisine Katkı" kitabında "dinsel üzüntü, bir ölçüde gerçek üzüntünün dışavurumu ve bir başka ölçüde de gerçek üzüntüye karşı protesto oluyor. Din ezilen insanın içli ezgisini, kalpsiz bir dünyanın sıcaklığını, tinin dışlandığı toplumsal koşulların tinini oluşturuyor. Din, halkın afyonunu oluşturuyor" (18) derken dine uyuşturucu rolü veriyor, yani bir uyuşturucu gibi insanları nesnel gerçeklikten uzaklaştırarak mutlu ettiğini, böylece gerçekliği gölgelediğini ve insanlığı dinden ve yaratıcısından soyutlayarak onu, inancını ve davranışlarını insanın maddi yapısına indirgediğini söylüyor. Marx, "sahip olduğumuz bilinç, düşünce ve algı gibi özelliklerin maddenin birer tezahürü olduğunu ileri sürmüş, manevi bir alanın varlığını tanımamıştır. Tanrı'ya ya da insan zihnine bağımlı olunmadığı gibi şuurun da maddeden sonra geldiğini ileri sürmüştür." (19)

"19. yüzyılda din ve ahlak, kapitalizme ve mülkiyete karşı mücadele veren kişiler tarafından yok edilmesi gerekli unsurlar olarak görülüyordu. Bunun nedeni, din ve ahlakın Ortaçağ'dan itibaren feodalizme yaslanması ve halka karşı olmasıydı. Yeni Çağ'da Hristiyan dini ırk ve milliyetle karışma yoluyla burjuvaziye bağlandı, sonuçta da mülkiyet kutsal sayıldı ve mülkiyet dinin temel ilkelerinden biri haline geldi. Diğer taraftan din, her şeyi "Allah tarafından takdir edilmiş ve belirlenmiş" olduğu prensibini insanın önüne sürüyordu. Marksizm'e göre, 17. ve 18. yüzyıllarda din, insanı yaşamda sabır yükü hale getirerek ve her mahrumiyetin telafi edileceği yolunda ümit vererek Ortaçağın ardından gitmiştir. Dahası insan bu dünya ile öteki dünya arasından birini seçmek zorunda bırakılıyor ve kilise, halkı, fakirlik, çile ve dünya süslerinden mahrum kalmaya çağırırken, kendisi soyluların ve kapitalistlerin servetlerinden faydalanıyordu. Kilise fakir halkın dünyanın değersiz malı ve mideyi doldurmak için zenginlere saldırmaya, ilahi mülkiyet hakkını ortadan kaldırmaya ve başkasının malını gasbetmeye bulaşmaması yolunda bir araçtı. Bu nedenle mahrum sınıfı seferber etmek için din zihinden silinmeli ve toplumda ezilmeliydi. Bu felsefi temel, dinin yerine geçecek ve artık tanrıya ve yarına inancın mevcut durumu izah, kutsama ve sağlamlaştırma aracı olamayacağına göre materyalizm ve maddenin asıllığı olmalıydı." (20)

Marksizmde, devlet kavramı üretim mekanizmalarının bireyin kendine ve emeğine yabancılaşması sonrasında insan elinden çıkan bir yabancılaşma sonrası yapı olarak ele alınmış, toplumda üretim araçlarının mülkiyetine sahip olan hâkim sınıfların çalışan sınıfları sömürmek için kurallar koyduğu, bunu yasalarla kökleştirdiği ve bu eşit olmayan yapıyı koruduğu aygıt olarak ileri sürülmüştür. "Devlet örgütlenmesinde temel unsurlar; düzeni iç ve dış tehditlere karşı koruyan ordu, düzenin kurallarına aykırı hareket edenleri yargılayacak olan yargıçlar, geçici süreyle seçilen ve toplum idaresinden sorumlu olan temsilciler ve toplumun diğer kesimlerini bu düzenin devamı için eğiten-örgütleyen ideolojik unsurlardan (öğretmen, din adamları, devlet memurları, bürokrasi) oluşmaktadır." (21) Engels ise devleti; "sınıf üstünlüğünü sağlama aracıdır, bir sınıfın ötekisini baskı altında tutmasına yarayan bir organdır, amacı bu baskıyı yasal kılan ve sürdüren bir düzen yaratmaktır." (22) diye tanımlamıştır. Buradan anlaşılıyor ki; toplumsal sözleşmeyi reddeden Marxistler, devleti her dönem şekil değiştiren eşitsizlik yapısının devamı olarak tanımlamışlardır.

Üretim araçlarının daha az elde toplanması ve yabancılaşmanın giderek artması, gelişen endüstrinin etrafında toplanan çok sayıda proleterleri kitleler halinde bir araya getirmiş, kapitalistler arasında artan rekabetin doğurduğu krizlerle işçi ücretleri ve çalışma şartları gitgide kötüleşmiş, işçi ve burjuva arasındaki bu uçurumun derinleşmesi; Marx'ın insanın insan tarafından sömürülmesinin ortadan kalkacağını iddia ettiği komünist bir toplumu akla getirmiştir. Ama biliyoruz ki; bu düşünce hiçbir zaman pratiğe dökülmemişti; çünkü ne SSCB ne de iki aydan daha kısa süren Paris Komünü gerçek manada bu seviyeye ulaşabilmişti. Zaten Marx'a göre komünizm; sosyalizmden sonra ulaşılacak bir hedefti ve bu geçiş dönemine kapitalizmin yıkılmasıyla erişilir ama tüm sorunlar henüz burada çözüm

bulmazdı. Bu noktada sınıf ve devlet ortadan kaldırılıp, herkese çalışmasına göre ücret ödendiği gibi üretimin de yüksek bir seviyede seyretmesi gerekir; çünkü üst devre olan komünizme geçildiğinde çalışmanın bir zorunluluk olmaktan çıkıp artık sadece bir zevk halini alması beklenecektir. Marx'a göre, Komünizmin ilk evresi olan Sosyalizm'de üretim planlı ve insanların ihtiyaçlarına yönelik olduğundan ortalama zorunlu çalışma süresi azaldığı gibi israf da azalacaktı. Bu evre tamamlandığında slogan halini alan "herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacına göre" ilkesinin uygulanacağı komün toplum evresine, üst devreye geçiş sağlanacak; devletin olmadığı, herkesin eşit olduğu sınıfsız bir toplum yaşanacaktı.

Bu yazı vasıtasıyla Marx'ın, fikirlerini bir ideoloji haline getirmediğine ve Marksizmin bir teori olarak hem geliştirilebilir hem de eleştirilebilir olduğuna dikkat çekmeye ve günümüzde kimilerince bir ütopya, kimilerince ise adil düzeni tesis etmenin tek gerçekçi yolu olarak görülen Marksizmin özünü ve temel kavramlarını incelemeye çalıştık.

Bekir Aydoğan

iletisim@PolitikaDergisi.com [2]

Alıntılar:

- 1) Karl Marx, Friedrich Engels, Komünist Parti Manifestosu, Siyah Beyaz Yayın, s. 69
- 2) Ernest Mandel, Marksizme Giriş, Yazın Yayıncılık, s. 14
- 3) Şerif Mardin, İdeoloji, İletişim Yayınları, s. 19
- 4) Şerif Mardin, İdeoloji, İletişim Yayınları, s. 20- 21
- 5) V. I. Lenin, Ne Yapmalı, Çev. M. Kabagil, Sol Yayınları, s. 51-52
- 6) Edmund Wilson, Lenin- Tarihi Yazanlar ve Yapanlar, İthaki Yayınları, s. 255-256
- 7) Karl Marx, Kapital, 1. Cilt, Çev. Doç. Dr. Mehmet Selik, Odak Yayınevi, s. 49-50
- 8) Edmund Wilson, Lenin- Tarihi Yazanlar ve Yapanlar, İthaki Yayınları, s. 251
- 9) Edmund Wilson, Lenin- Tarihi Yazanlar ve Yapanlar, İthaki Yayınları, s. 252
- 10) Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları, Bordo Siyah Yayınları, s. 108
- 11) Karl R. Popper, Açık Toplum ve Düşmanları Cilt 2 – Hegel, Marx ve Sonrası, Liberte Yayınları, s. 79
- 12) Karl Marks, Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı 1859, Sol Yayınları, s. 150
- 13) Dr. Ali Şerati, Marksizm, Dünya Yayınları, s. 169-170-171
- 14) Lenin, Sağ ve Sol Sapmalar Üzerine, Ekim Yayınevi, s. 44
- 15) Karl Marx, 1844 Elyazmaları, Çev. Kenan Somer, s. 140
- 16) Karl Marx, 1844 Elyazmaları, Çev. Kenan Somer, s. 141
- 17) Karl Marx, 1844 Elyazmaları, Çev. Kenan Somer, s.142
- 18) Karl Marx, Hegel'in Hukuk Felsefesi'nin Eleştirisine Katkı, Çev. Kenan Somer, s. 191-192
- 19) Mehmet Akgün, Materyalizmin Türkiye'ye Girişi ve İlk Etkileri, Kültür ve Turizm Bak. Yayınları, s.

20

20) Dr. Ali Şeriatî, Marksizm, Dünya Yayınları, s. 159-160

21) Ernest Mandel, Marksizme Giriş, Yazın Yayıncılık, s. 29-30

22) Karl R. Popper, Açık Toplum ve Düşmanları Cilt 2 – Hegel, Marx ve Sonrası, Remzi Kitabevi, s. 155

Yorumlar

Komünizm Vahşettir

İçeriği Yazan: movsar Zaman: Cum, 02/09/2011 - 14:30

Komünizm Vahşettir ve Faşizmle kardeştir..

Sendika Patronları, Yazarlar ,artistler, hukukçular, Barışçılar, Demokratlar, İlericiler, Modenler, Çağdaşlar, Batıcılar ,Gazeteciler, Statükocular, Üniversiteli Şımarık çocuklar, HALK DÜŞMANLARININ hepsi Marksisttirler

çünkü bunlar Emeksiz ve Emekçilerin sırtından Devleti soyarak KOMPRADOR olanlardır..
KOMÜNİSTİN MÜCADELESİ KAPİTALİST OLMAK İÇİNDİR.

- [Bilim/Kuramsal](#) [3]

Kaynak URL (03/05/2024 - 16:03 tarihinde yazdırıldı):<https://politikadergisi.com/okur-makale/ideoloji-teori-marksizm>**Bağlantılar:**[1] <https://politikadergisi.com/pd-uye/bekir-aydogan>[2] <mailto:ileti%C5%9Fim@PolitikaDergisi.com>[3] <https://politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/bilimkuramsal>